

”Moomma aiva liian vaatimattomia siihen nähären kuinka hyviä me ollahan”: tarkastelussa henkilöhahmojen luonteenpiirteet sekä huumorin osuus niiden kuvauksessa eteläpohjalaisessa murreesarjakuvassa

**Kandidaatintutkielma
Anna Jäätteenmäki
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
2018**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Anna Jätteenmäki	
Työn nimi – Title ”Moomma aiva liian vaatimattomia siihen nähären kuinka hyviä me ollahan”: tarkastelussa henkilöhahmojen luonteenpiirteet sekä huumorin osuus niiden kuvauksessa eteläpohjalaisessa murre sarjakuvassa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 22
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen, millaisia perinteisesti eteläpohjalaisiin ihmisiin liitettyjä luonteenpiirteitä käytetään hyödyksi Pöyrööt-sarjakuvassa. Lisäksi tarkastelen, miten huumoria on käytetty apuna luonteenpiirteiden kuvauksessa.</p> <p>Pöyrööt on Etelä-Pohjanmaan murteella ilmestynvä sarjakuva, josta on julkaistu kuusi sarjakuva-albumia, ja lisäksi useissa lehdissä ilmestyy päivittäin yksittäisiä sarjakuvastrippejä. Aineistonani on yksi kuudesta sarjakuva-albumista <i>Pohojammaalta kotoosin</i>.</p> <p>Aineiston analyysin metodina käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Olen valinnut Kaj Zimmerbauerin (2002) tutkimuksen avulla seitsemän luonteenpiirrettä: yritteliäs, suorapuheinen, rehellinen, itsepäinen, kateellinen, uhoava ja omahyväinen, joita olen lähtenyt aineistosta analysoimaan. Huumorin analyysin apuna käytän Arthur Asa Bergerin (1998) huumorin keinojen nelijakoa, ja erityisesti kielen ja identiteetin luokkia.</p> <p>Tulosteni perusteella aineistosta nousee kielellisesti esiin kolme luonteenpiirrettä seitsemästä: omahyväisyys, suorapuheisuus ja itsepäisyys. Luonteenpiirteitä kuvatessa huumorin keinoina on käytetty kielellä leikittelyä, erityisesti sanaleikkejä ja identiteetin näkökulmasta karikatyyrista luonnehdintaa. Kaikki aineiston huumori ei liittynyt luonteiden kuvaukseen, vaan joukossa on myös paljon puhtaasti viihdyttämiseen tarkoitettua kielellä leikittelyä.</p>	
Asiasanat – Keywords alueellinen identiteetti, sarjakuvahahmot, huumori, teoriaohjaava sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka – Depository JYX-julkaisuarkisto, Kieli- ja viestintätieteiden laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat.....	1
1.2 Aiempi tutkimus	3
2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	4
2.1 Sosiolingvistiikka ja identiteetti	4
2.2 Etelä-Pohjanmaan imago Zimmerbauerin mukaan	6
3 AINEISTO JA MENETELMÄT	8
3.1. Aineisto	8
3.2 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä.....	8
4 ANALYYSI.....	10
4.1. Omahyväisyys	10
4.2 Suorapuheisuus.....	13
4.3 Itsepäisyys.....	15
4.4. Huumorin keinot luonteenpiirteiden kuvauksessa.....	16
5 PÄÄTÄNTÖ	19
5.1 Pohdinta ja johtopäätökset	19
5.2 Arviointi ja jatkotutkimusideat.....	21
LÄHTEET.....	23

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

”Pohjalaiset ovat tarmokkaita, urhoollisia, tulisia ja kerskailevia”, kuvasi Kaarlo Hänninen jo vuoden 1929 kansakoulun maantiedon ja kotiseutuopin kirjassa (Kansakoulun maantieto ja kotiseutuoppi yksiopettajaisia kouluja varten) yhtä suomalaista heimoa. Siitä lähtien pohjalaisia, varsinkin eteläpohjalaisia, ihmisiä ovat arkipuheessa ja mediassa määrittäneet sellaiset adjektiivit kuin rehellinen, suorapuheinen, yritteliäs, ahkera, kateellinen ja uhoava. Tällaiset heimokäsitykset ja stereotyytit ovat toimineet usein yhtenä komiikan keinona niin kaunokirjallisuudessa kuin television huumoriohjelmissa (Suvisto 2004: 21), ja erityisesti murrekirjallisuuteen kuuluu, että tarinassa kuvatun paikkakunnan ihmisiä on ollut tapana luonnehtia huumorin näkökulmasta (Kalliokoski 1998: 52). Kandidaatintutkielmani tavoitteena onkin tarkastella ihmiskuvauksen ja huumorin näkökulmasta yhtä, suuren suosion saavuttanutta eteläpohjalaista muresarjakuvaa, ja tarkemmin sarjakuva-albumia *Pohojammaalta kotoosin*. Pöyrööt-sarjakuva kertoo eteläpohjalaisen miehen Jussi Pöyröön, tämän perheen sekä ystävän Make Yli-Sakian arkisesta elämästä.

Pöyrööt-sarjakuvan taustalla ovat lapualaislähtöinen käsikirjoittaja Arttu Seppälä ja hänen vaimonsa, kuvittaja Liisa Seppälä. Analysoimaani sarjakuva-albumia on ollut kuvittamassa myös Tiina Pelkola. Seppälät ovat onnistuneet luomaan tuotteen ja tarinan, joka koskettaa ihmisiä, sillä sarjakuvan suosio on suuri. Suosiosta kertovat useat oheistuotteet laude-liinoista aina rannekelloihin. Uuden aluevaltauksen Pöyrööt teki, kun Seinäjoen kaupunginteatterissa sai maaliskuussa ensi-iltansa sarjakuvien pohjalta sovitettu näytelmä *Pöyrööt Oikias oleminen*. Lisäksi viime vuonna päätettiin sarjakuvan ensimmäisestä käännöksestä. Sarjakuva käännetään kansain-murteelle, joka on Japanin keskiosissa puhuttava murre (Hemmilä 2017).

Muresarjakuvana Pöyrööt kuuluu sarjakuvien jatkumolle, joka sai alkunsa 2000-luvun alun murrebuumista. Silloin julkaistiin muun muassa Asterix-sarjakuvaa savon ja rauhan murteella (2001). Aku Ankkaa käännettiin Stadin slangille (2000), Etelä-Pohjanmaan (1998), Oulun (2002) ja Tampereen (2001) murteille. (Mantila 2004: 338.) Ensimmäinen Pöyrööt-sarjakuva-albumi ilmestyi vuonna 2012, ja esimerkiksi Pohjanmaan maakuntalehdessä Pohjalaisessa se on ilmestynyt säännöllisesti vuodesta 2013. Mantila näkee muresarjakuvien liittyvän paikallisen identiteetin vahvistamiseen, mutta mainitsee myös useita tutkimuksia,

joissa on havaittu, että murre mielletään hauskaksi ja samalla yhdeksi keinoksi rakentaa huumoria (mts. 336, 338).

Sarjakuvaa pidettiin aikaisemmin puhtaana viihteenä (Hänninen & Römpötti 2011: 11). Juha Herkman näkee, että sarjakuvan lukeminen on kuin ostaisi populaarikulttuurista mielihyvää. Lukija kierrättää sarjakuvan merkityksiä itselleen nautintoa tuottaviin käyttötarkoituksiin. (Herkman 1998: 172.) Sarjakuvana ja ennen kaikkea murre-sarjakuvana Pöyrööt kuuluu murteella tuotetun viihteen jatkumolle. Tästä syystä myös Pöyrööt-sarjakuvan yhtenä funktiona on nähtävissä humoristisuus. Huumori synnytetään Pöyröössä pääasiassa tyypillisen ja osin stereotyyppisenkin ihmiskuvauksen avulla: henkilöhahmot kuvataan tietyn heimon edustajina. Tällainen henkilöhahmojen kuvaus voi johtua sarjakuvissa vallitsevista yleisistä esitystavoista. Karikatyyrisissä tai stereotyyppisissä henkilöhahmoissa näkyvät kulttuurissa vallitsevat arvostelmat, ennakkoluulot ja ideologiat selvemmin kuin muissa kulttuurisissa esitystavoissa. Nämä henkilöhahmoihin liitetyt arvot, ennakkoluulot ja ideologiat ovat kuitenkin jo olemassa yhteiskunnassa, sarjakuva vain kierrättää ja samalla myös uusintaa niitä. (Herkman 1997: 12, 39.)

Kandidaatintutkielmani tutkimuskysymykset koskevat näitä sarjakuvissa vallitsevia henkilöiden esitystapoja, ja yleisesti tunnustettua eteläpohjalaisten ihmisten luonteenlaatua. Lisäksi koska sarjakuva on murre-sarjakuva, mikä implikoi sitä, että sarjakuvan tehtävä on naurattaa ihmiskuvauksellaan, tutkin millä keinoin huumoria on käytetty ihmiskuvauksen apuna. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia perinteisesti eteläpohjalaisiin liitettyjä luonteenpiirteitä *Pohojammaalta kotoisin* -sarjakuva-albumin henkilökuvauksessa hyödynnetään?
2. Mitä huumorin keinoja henkilöhahmojen kuvauksessa on käytetty?

Tutkimukseni kuuluu sosiolingvistiseen, kielen ja identiteetin välistä suhdetta tutkivaan tutkimuskenttään. Analyysimenetelmänä käytän laadullista sisällönanalyysia, tarkemmin teoria-ohjaavaa sisällönanalyysia. Luonteenpiirteiden analyysissa tukeudun Kaj Zimmerbauerin (2002) mielikuvatutkimukseen *Etelä-Pohjanmaan imago. Maakunnallisten mielikuvien jäljillä* ja huumoria analysoitaessa Arthur Asa Bergerin (1998) *An Anatomy of Humour*-teoksessa esiteltyihin huumorin keinojen nelijakoon. Nämä neljä keinoa ovat: kieli, logiikka, identiteetti ja toiminta (1998: 17–18). Zimmerbauerin tutkimuksen perusteella olen valinnut sisällönanalyysin lähtökohdaksi seitsemän tyypillistä luonteenpiirrettä, joilla eteläpohjalaisia ihmisiä on siinä tutkimuksessa kuvattu: yritteliäisyys, rehellisyys, suorapuheisuus, itsepäisyys, kateellisuus, uhoavuus ja omahyväisyys. Esittelen analyysin vaiheet tarkemmin luvussa 3.2.

1.2 Aiempi tutkimus

Täysin samanlaista tutkimusta kuin kandidaatintutkielmani ei Suomessa ole tehty, mutta muun muassa Ranja Ritvanen (2009) ja Anne Vilenius (2010) ovat pro gradu -tutkielmissaan tutkineet kielellisestä leikittelyä sarjakuvissa. Mikko Hakala (2012) on omassa pro gradussaan tutkinut Fingerpori-sarjakuvissa esiintyvää intertekstuaalisuutta huumorin keinona.

Ritvasen tutkimuksen kohteena oli selvittää, millaista kielellä leikittelyä esiintyy Viivi ja Wagner-sarjakuvassa ja kuka sarjakuvassa leikkii kielellä. Analyysinsa apuna Ritvanen käytti pragmatiikka ja semantiikkaa. (Ritvanen 2009: 1–2,14.) Vilenius puolestaan analysoi Fingerpori-sarjakuvan strippejä semanttisista, pragmaattisista, morfologisista ja syntaktisista näkökulmista käsin. Hänen tavoitteenaan oli tutkia ja kuvata striippien kielellisiä monitulkintaisuuksia ja sitä, kuinka paljon Fingerporin huumori rakentuu homonymian varaan sekä millä muilla kielen keinoilla Fingerporissa rakennetaan huumoria. (Vilenius 2010: 3–4.) Hakalan tutkimuskohde oli sama kuin Vileniuksen, eli Fingerpori, mutta Hakala selvitti, millaisia huumoria toteuttavia intertekstuaalisuuden keinoja kyseisestä sarjakuvasta löytyi. Hän on Juha Herkmanin (1998) väitöskirjan mallien pohjalta luonut oman luokittelumallin intertekstuaalisten viittausten analysointiin. (Hakala 2012: 8,44.)

Omassa tutkimuksessani huumorin keinojen analysoiminen luonteenpiirteiden kuvauksessa on samoilla linjoilla aiempien tutkimusten kanssa, kun selvitän, mitä huumorin keinoja sarjakuvassa on käytetty, mutta tarkentaen luonteenpiirteiden kuvaukseen. Analyysini apuna toimii Bergerin (1998) huumorin keinojen nelijako. Tutkimukseni ei kuitenkaan keskity pelkästään huumorin tutkimiseen, joten se antaa uutta sarjakuvatutkimuksen kenttään henkilö- hahmojen luonteenpiirteiden analysoinnilla.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Sosiolingvistiikka ja identiteetti

Sosiolingvistiikka on ollut osa kielentutkimusta 1950-luvulta lähtien. Suomessa sosiolingvististä tutkimusta on tehty aina 1970-luvulta alkaen (Nuolijärvi 2000: 14, 17, Paunonen 2009: 557.) Sosiolingvistiikassa on perinteisesti tarkasteltu kieltä sen sosiaalisessa ympäristössä ja yritetty löytää kielenkäytön ja yhteiskunnan todellisuuden välisiä syitä kielen vaihteluun ja muuttumiseen (Nuolijärvi 2000: 13,14). Tutkimuskenttä on monipuolistunut viimeisten vuosikymmenten ajan alkuperäisestä, mutta puheen ja sen vaihtelun tutkiminen on pysynyt sosiolingvistisen tutkimuksen keskiössä (mts. 14,16). Puhuttua kieltä voidaan lähestyä muillakin tavoin, esimerkiksi dialektologian, diskurssianalyysin tai pragmatiikan kautta. Näiden mainittujen lähestymistapojen metodit tulevat hyvin lähellä sosiolingvistiikan kysymyksenasetteluja ja ovat myös haastaneet sitä maailmalla. (mts. 16.)

Kieliyhteisöjen variaationtutkimus on yksi sosiolingvistiikan ensimmäisistä ja laajimmista tarkastelunkohteista (Nuolijärvi 2000: 17). Suomessa variaation tutkimusta on tehty alueellisten ja sosiaalisten muuttujien tarkastelun kautta, mikä johti siihen, että 1970- ja -80-luvuilla sosiolingvistiikka ja dialektologia lähentyivät toisiaan suomalaisessa tutkimuskentässä (Nuolijärvi 2000: 17, Paunonen 2009: 565).

Yksi sosiolingvistiikan tutkimuksen kohteista on ollut kielen funktioiden tarkasteleminen ryhmäidentiteetin muotoutumisessa, jolloin keskiössä on ollut ja on esimerkiksi etnisten ryhmien kieli, kielen ja identiteetin suhde, kielellinen nationalismi ja kielenvaihto (Nuolijärvi 2000: 18). Kandidaatintutkielmani kannalta kiinnostavinta on kielen ja identiteetin välinen suhde: identiteetti tarkoittaa yksilön käsitystä itsestään, ja Kielitoimiston sanakirja määrittelee identiteetin käsitteellä 'omin olemus'. Omoniyi ja White (2006: 1, suomennos oma) ovat toimittamansa teoksen esipuheessa määrittäneet sosiolingvistisen identiteettitutkimuksen ”keskittävän tapoihin, joilla ihmiset itse asemoivat tai luovat itsensä tai kuinka heidät on luotu tai asemoitu muiden näkökulmasta ”in socio-cultural situations through the instrumentality of language and with reference to all those variables that are identity markers for each society in the speech of its members.”

Tutkimukseni kannalta oleellista on, peilattuna Omoniyin ja Whiten määritelmään, että sarjakuvaan on valittu kielimuodoksi murre. Tällä valinnalla identifioidaan sarjakuvahahmojen kuuluminen tiettyyn yhteisöön, jonka yksi tunnusmerkki on käytetty kielimuoto: Etelä-Pohjanmaan murre. Koska tutkin tyypillisenä pidettyjä eteläpohjalaisia luonteenpiirteitä kie-

lellisesti, murteen käyttäminen sarjakuvan kielenä tukee esiin nousevia luonteenpiirteitä. Murre ja identiteetti, jonka yhtenä osana pidetään luonteenpiirteitä, kuuluvat vahvasti yhteen, sillä eteläpohjalainen ei olisi niin uskottava sanomisissaan, jos hän ei käyttäisi murretta. Tämän todistaa myös Mantila (2004: 323), jonka mukaan ihminen itse kielellisillä valinnoilla tiedostaen tai tiedostamatta rakentaa yksilöllistä identiteettiään. Kielelliset valinnat siis tuottavat identiteetin, eivätkä heijasta valmiiksi kuulumista johonkin tiettyyn tai odotettuun ryhmään (mts. 323). Samoilla linjoilla on John Joseph (2004), jonka näkemystä siitä, että kielellä on keskeinen rooli sekä tulkittu että julistetussa (henkilön ilmi tuomassa) identiteetissä, Omoniemi ja White (2006: 2) referoivat. Aineistoni henkilöhaamojen käyttämä murre representoi henkilöiden julistamaa identiteettiä. Ennako-oletuksena murre-sarjakuvan henkilöhaamoista lukijalla on murteen käyttö, jolloin kyseessä on henkilöhaamojen tulkittu identiteetti.

Stuart Hall (1999: 248–252) näkee identiteetin diskursiivisena toimintana, mikä Mantilan (2004: 234) mielestä tarkoittaa sitä, että diskurssit, tekstit sekä puheet ja niiden joukot ovat välineitä, joilla ihminen määrittelee oman ominaislaatuensa ja kuulumisensa johonkin ryhmään. Ihmiset omaksuvat ympäröivästä tekstimaailmasta, esimerkiksi oppikirjoista, kaunokirjallisuuden kansallisesta kaanonista ja mediassa ilmestyvistä teksteistä omaa ominaislaatuaan määrittelevät seikat ja rakentavat niiden avulla identiteettiään. Mantila (2004: 234) nimeää Aleksis Kiven *Seitsemän veljestä*, Nummisen *Nummisen uutarit*, Väinö Linnan *Tuntemattoman sotilaan* ja Sakari Topeliuksen *Maamme*-kirjan sellaisiksi ”arkkiteoksiksi”, joiden kautta meille suomalaisille on muodostunut tietynlainen kuva ja käsitys omasta maastamme, ja maassamme olevista eri heimoista. Monet ihmiset tunnistavat itsensä näistä kuvauksista ja tuottavat sitä kuvaa diskursiivisesti uudestaan.

Alueelliset identiteetit puolestaan antavan kuvauksen siitä, millaisia maakuntien asukkaat ovat toisiinsa verrattuina (Mantila 2004: 337). Varsinkin Topeliuksen *Maamme*-kirjan kuvaukset eri suomalaisista heimoista vaikuttavat vieläkin käsityksiimme esimerkiksi hämäläisistä tai savolaisista. Arkkiteosten rinnalla Mantila (mts. 337) näkee, että varsinkin maakuntalehdet, mainos- ja elinkeinotoimistot sekä poliitikot ovat sellaisia, jotka rakentavat ja tuottavat alueellista identiteettiä. Etelä-Pohjanmaan näkökulmasta hyvinä esimerkkeinä tällaisista tapauksista toimivat muun muassa maakuntalehti Ilkka, ja entinen kansanedustaja Juha Mieto. Ilkka tavoittaa päivittäin yli 40 000 kotitaloutta (MediaAuditFinland 2017), kuten Pöyrööt -sarjakuvakin, joka ilmestyy lehdessä päivittäin, pois lukien sunnuntait. Maakuntalehden nimi viittaa paikalliseen historiaan, ja erityisesti nuijasodassa toimineeseen nuijamiesten päällikköön Jaakko Ilkkaan. Ilkkaa pidettiin rohkeana ja oikeudenmukaisena talonpoikien puolustajana. Oikeudenmukaisuus on vahvasti kytköksissä rehellisyyteen, josta eteläpohjalaiset tun-

netaan, joten jo maakuntalehden nimi uusintaa alueellista identiteettiä. Tunnettu urheilija ja entinen kansanedustaja Juha Mieto puolestaan käytti koko kansanedustaja-aikansa Etelä-Pohjanmaan murretta ja antoi mediassa laajemmalle yleisölle kuvan perinteisestä leveää murretta puhuvasta eteläpohjalaisesta miehestä.

Se, missä menee tunnustetun alueellisen identiteetin ja stereotypian raja, on kuitenkin häilyvää. Stuart Hall on määritellyt stereotypian ”yksipuoliseksi kuvaukseksi, joka syntyy, kun mutkikkaat erot pelkistetään yksinkertaiseksi pahvinukeksi. Tällöin kaikki erilaiset piirteet sulautetaan yhteen ja tiivistetään, jonka jälkeen kuva liitetään tiettyyn ihmisryhmään tai paikkaan. Kun sitten puhutaan näistä piirteistä, niistä tulee merkkejä ja todistusaineistoa, joista kyseinen ihmisryhmä tai paikka tunnetaan”. (Hall 1999: 122–123.) Usein tuntuukin, että eri heimoista puhuttaessa kyse on enemmän stereotyyppioista, joihin koko tietyllä maantieteellisellä alueella asuva ihmisjoukko sulautetaan. Toisaalta se, miten maakuntaa tai aluetta tuodaan julkiseen tietoisuuteen, vaikuttaa paljon. Etelä-Pohjanmaa on ehkä tietoisestikin halunnut pitää yllä vanhoja ja perinteikkäitä kuvauksia itsestään ja ihmisistään, joten ei ole yllättävää, jos murrearjakuvassa nämä stereotyypit elävät vahvoina.

2.2 Etelä-Pohjanmaan imago Zimmerbauerin mukaan

Omien eteläpohjalaisten juurieni perusteella koen, että pystyisin määrittämään luonteenpiirteet, joiden katsotaan kuuluvaan eteläpohjalaisen ihmisen identiteettiin. Jotta tutkimukseni olisi laadukas, tarvitsen tueksi aiempaa tutkimusta luonteenpiirteiden valinnassa. Käytän Kaj Zimmerbauerin (2002) tutkimusta *Etelä-Pohjanmaan imago. Maakunnallisten mielikuvien jäljillä* apuna valitessani joukon tyypillisiä eteläpohjalaisiin liitettyjä luonteenpiirteitä. Tällöin oma kokemukseni on toissijainen, ja luonteenpiirteet ovat sellaisia, jotka edustavat laajan ihmisjoukon käsityksiä eteläpohjalaisuudesta.

Zimmerbauerin (2002: 7) tutkimus on osa isompaa Etelä-Pohjanmaan imagohanketta. Hänen osuutensa tutkimuksesta oli selvittää Etelä-Pohjanmaan imagoa muun muassa sisäisen ja ulkoisen kuvan kannalta. Tutkimuksessa oli myös muita tavoitteita, mutta omassa tutkielmassani ulkoinen ja sisäinen kuva muodostavat teoriaohjaavan analyysikehikon. Ulkoinen kuva maakunnasta ja sen ihmisistä muodostettiin, kun ulkopaikkakuntalaisia pyydettiin mainitsemaan kaksi asiaa, jotka tulivat ensimmäisenä mieleen Etelä-Pohjanmaasta. Sisäinen kuva rakentui maakunnan alueella asuvien ihmisten kertomista hyvistä ja huonoista puolista. (Zimmerbauer 2002: 39,40.)

Ulkoisen kuvan vastausten tiivistämisen perusteella neljänneksi yleisin Etelä-Pohjanmaasta mieleen tuleva asia on eteläpohjalainen luonne ja ihmiset. Kun luonnetta ja ihmisiä kuvailtiin, esiin nousivat seuraavat asiat: yritteliäisyys, suorapuheisuus, rehellisyys, ahkeruus, itsekkyyys, itsellisyys, itsepäisyys, uskonnollisuus, isänmaallisuus, jäyhyys, sanansa pitävyys (ts. luotettavuus) ja leveä itsetietoisuus. (Zimmerbauer 2002: 40.) Sisäisessä kuvassa vastaajat kertoivat maakunnan hyviksi puoliksi ihmisten ystävällisyyden ja luotettavuuden. Huonoina puolina mainittiin ihmisten kateus, sulkeutuneisuus, itsepäisyys, uppiniskaisuus, uhoavuus, sisäänpäin lämpenevyys, omahyväisyys sekä itseluottamus. (Zimmerbauer 2002: 58–59.)

Näiden vastausten perusteella valitsin seitsemän luonteenpiirrettä, jotka kuvaavat tiivistetyksi eteläpohjalaista luonnetta ja joiden esiintymistä kielellisesti tulen analysoimaan aineistostani. Seuraavaksi luettelen nämä luonteenpiirteet ja annan lyhyen kuvauksen niiden merkityksistä Kielitoimiston sanakirjan avulla. Zimmerbauerin (2002) tutkimusta mukaillen eteläpohjalainen ihminen on:

1. **Yritteliäs:** 'jatkuvasti uusia mahdollisuuksia kokeileva, tarmokas, toimelias, puuhakas, rivakka, aloitekykyinen'
2. **Suorapuheinen:** 'puheissaan suorasukainen, suorasanainen, suorasuinen'
3. **Rehellinen:** 'totuudessa pysyvä, totuuden mukainen, vilpitön, suora, rehti'
4. **Itsepäinen:** 'omasta tahdostaan, mielipiteestään tms. tiukasti kiinni pitävä, oman päänsä pitävä, taipumaton, järkähtämätön, oma-, härkä-, jäära-, jukuripäinen, uppi-, jäykkäniskainen, asioista: hellittämätön, sitkeä'
5. **Kateellinen:** 'kateutta tunteva, kadehtiva'
6. **Uhoava:** 'mahtaileva, rehvakas'
7. **Omahyväinen:** 'itseensä (perusteettoman) tyytyväinen, itsetyytyväinen, itserakas, itseriittoinen, mahtaileva, pöyhkeä'

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1. Aineisto

Pöyrööt-sarjakuva kertoo eteläpohjalaisen miehen Jussi Pöyröön, hänen perheensä sekä ystävänsä Make Yli-Sakian arkisesta elämästä. Sarjakuva ilmestyy Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntalehdissä Ilkassa ja Pohjalaisessa joka arkipäivä sekä lauantaisin. Maaseudun Tulevaisuudessa sarjakuva julkaistaan kolmesti viikossa. Lisäksi sarjakuvasta on painettu kuusi sarjakuva-albumia, joista analysoimani *Pohojammaalta kotoosin* on yksi. Randall P. Harrison (1981) on tutkinut pilakuvien ja sarjakuvien eroja ja luokitellut sarjakuvat julkaisu-tyypeiltään kertoviksi kuvasarjoiksi, jotka hän on jakanut kolmeen: 1) sarjakuvastrippi, 2) sarjakuvalehti ja 3) sarjakuvanovelli (Herkman 1998: 22). Pöyrööt kuuluu Randallin luokituksessa sarjakuvastrippeihin, ja vielä tarkemmin strippien yhteen alalajiin, huumoristrippeihin. Sarjakuvastrippin on sarjakuvatutkija Thomas Ingen (1979) määrittänyt seuraavasti: ”Sarjakuvastrippi määritellään avoimeksi dramaattiseksi kertomukseksi toistuvasta henkilökoukosta. Se kerrotaan piirrosten sarjana, joka sisältää usein dialogia puhekuplissa ja kertovaa tekstiä, ja julkaistaan sarjallisesti sanomalehdissä” (Herkman 1998: 104). Pöyrööt-sarjakuva sopii määritelmään hyvin; sarjakuvassa on toistuvat henkilöhahmot, Jussi Pöyrö, hänen vaimonsa ja kaksi lastaan sekä Make Yli-Sakia. Lisäksi Pöyrööt ilmestyy sarjallisesti useassa sanomalehdessä.

Strippien kerronnallisissa rakenteissa on myös eroja, ja asiaa tutkinut Arthur Asa Berger (1997) jakaa stripit kahteen, toisistaan poikkeavaan luokkaan. Osa stripeistä on sarjastrippejä (*serials*), joissa sama tarina jatkuu stripistä toiseen, ja osa on Bergerin nimittämiä vitsistrippejä (*”gag” strips*). Näissä stripeissä kerrotaan päättävä vitsi, kasku tai episodi, eikä se jatku enää seuraavassa stripissä. (Berger 1997: 101.) Pöyrööt kuuluu vitsistrippi-luokkaan, koska jokainen strippi, niin sarjakuva-albumin sisällä kuin lehdissä, sisältää oman juonellisen episodin tai vitsin Jussi Pöyröön elämästä.

3.2 Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Aineiston analyysin menetelmänä käytän sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi soveltuu valmiiden tekstimuotoisten aineistojen tarkasteluun. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada aineistosta tiivis kuvaus, jonka voi kytkeä ilmiötä koskevaan laajempaan kontekstiin ja muihin aiheita käsitteleviin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajarvi 2009: 103.) Sisällönanalyysia voi-

daan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Tässä tutkimuksessa käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Se eroaa aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä siten, että teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käsitteet tuodaan analyysiin valmiina ja etukäteen tiedettyinä, kun aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet luodaan aineistosta (mts. 117). Olennainen ero teorialähtöisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin välillä on siinä, katsotaanko aineistoa alun perin jo tietyn teorian valossa vai sovitetaanko vasta analyysin edetessä aineistosta nousutta informaatiota valittuun teoriaan (mts. 117).

Yleisesti laadullinen sisällönanalyysi lähtee siitä, että tutkija miettii, mikä on aineistossa kiinnostavaa ja alkaa analysoida sitä valitsemansa analyysimuodon mukaan. Sen jälkeen tutkija käy läpi aineistoa ja koodaa sieltä ne kohdat, jotka kuuluvat tutkittavaan ilmiöön. Tämän jälkeen tutkija joko luokittelee, teemoittelee tai tyypittelee koodaamansa aineiston ja kirjoittaa lopuksi yhteenvedon saamistaan tuloksista. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 92.) Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä analyysi lähtee aineistolähtöisesti, mutta teoreettiset käsitteet, joita analysoidaan, ovat jo tiedossa. Lopuksi omia tuloksia peilataan analyysin taustalla vaikuttaneeseen teoriaan. (mts.117.)

Itse lähdin tarkastelemaan kutakin sarjakuva-albumin strippiä yksitellen etsimällä siitä Zimmerbauerin tutkimuksen pohjalta valitsemiani seitsemää luonteenpiirrettä: yritteliäs, suorapuheinen, rehellinen, itsepäinen, kateellinen, uhoava ja omahyväinen. Jaoteltuani strippejä niistä ilmenevän luonteenpiirteen perusteella huomasin kolmen luonteenpiirteen seitsemästä nousevan esiin. Nämä luonteenpiirteet olivat omahyväisyys, suorapuheisuus ja itsepäisyys, ja niitä ryhdyin analysoimaan tarkemmin kielellisestä näkökulmasta. Keskityin kielellisiin elementteihin, joista luonteenpiirre oli havaittavissa ja perusteltavissa. Huumorin analyysissä etenin samalla tavalla. Bergerin nelijaon pohjalta valitsin omaan tutkimukseeni sopivat huumorin keinot, kielen sekä identiteetin, ja tarkastelin niiden alaluokkien avulla, mitä huumorin keinoja stripeissä oli käytetty apuna kuvattaessa luonteenpiirteitä. Peilasin aineistossa ilmenneitä luonteenpiirteitä Zimmerbauerin tutkimustulosten ulkoiseen ja sisäiseen kuvaan. Aineistossa esiintyviä huumorin keinoja vertasin aikaisempien verrokkitutkimusten tuloksiin.

4 ANALYYSI

Tutkimani sarjakuva-albumi *Pohojammaalta kotoosin* on yksi Pöyrööt-sarjakuvien kuudesta albumista. Kaj Zimmerbauerin tutkimuksen avulla olen valinnut seitsemän luonteenpiirrettä: yritteliäs, rehellinen, suorapuheinen, itsepäinen, kateellinen, uhoava sekä omahyväinen, joita olen kielellisesti lähtenyt analysoimaan aineistostani. Kaikki Zimmerbauerin tutkimuksesta valitut luonteenpiirteet eivät nousseet kielellisesti esiin stripeistä, joten olen analyysissäni keskittynyt tarkemmin niihin luonteenpiirteisiin, jotka pystyin kielellisesti havaitsemaan aineistosta. Nämä luonteenpiirteet ovat omahyväisyys, suorapuheisuus ja itsepäisyys. Käsittelen analyysissäni näitä kolmea luonteenpiirrettä tarkemmin tekstiesimerkeillä havainnollistaen. Analyysin apuna käytän Kielitoimiston sanakirjaa (jatkossa KS) ja Synonyymisanakirjaa (jatkossa SS). Sarjakuvan henkilöhahmoista käytän esimerkeissä seuraavia lyhenteitä:

J: Jussi Pöyröö

M: Make Yli-Sakia

E: emäntä eli Jussin vaimo.

Mainitsen nämä kolme hahmoa, koska he ovat sarjakuvan päähenkilöitä ja esiintyvät useimmiten sarjakuvassa. Muiden hahmojen kohdalla olen kirjoittanut hahmon koko nimen tai sarjakuvassa annetun kuvailun, esimerkiksi *miesvieras Helsingistä*.

Esimerkeissä esiintyvä ilmaus *pohojalaanen*, viittaa tässä sarjakuvassa eteläpohjalaisiin ihmisiin, koska sarjakuvan päähenkilöt asuvat Etelä-Pohjanmaalla. Arkipuheessa määritelmä *pohojalaanen* yhdistyy vahvimmin Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien asukkaisiin, vaikka maantieteellisesti määriteltynä *pohjalainen ihminen* voisi olla kotoisin myös Keski-Pohjanmaan tai Pohjois-Pohjanmaan maakunnasta.

4.1. Omahyväisyys

Selkeimmin sarjakuva-albumin stripeissä on kielellisesti havaittavissa itsensä kehumista. Omahyväisyys on luonteenpiirre, joka mainittiin Zimmerbauerin (2002: 58–59) tutkimuksen sisäisessä kuvassa, eli maakunnan alueella asuvien mielestä, huonona ominaisuutena. Ulkoisessa kuvassa, eli ulkopaikkakuntalaisten mielikuvissa, omahyväisyys liittyy leveään itsetietosuuteen (mts. 40). Aineistossa ilmenevän omahyväisyyden olen jakanut kahteen sen perusteella, viittaako stripin omahyväisyys yleisesti eteläpohjalaisten ihmisten luonteenlaatuun vai

yksittäisen ihmisen, Jussin, luonteeseen tai tekoihin. Esimerkkinä eteläpohjalaisten yleisestä omahyväisyydestä toimii seuraava strippi, jossa Jussi lukee vaimolleen lehdestä uutista.

Esimerkki 1:

J: Täs leheres lukoo notta Suamehen ei onnistuta saamahan tarpeheksi uusia työpaikkoja

J: Mitä tua ”ei onnistu” oikeen tarkooottaa?

J: Ku mellei pohojammaan murtehes oo sellastaa sanaa?

(Seppälä 2016: 43)

Uutisessa kerrotaan, että Suomeen ei onnistuta saamaan riittävästi uusia työpaikkoja. Jussi ihmettelee tätä ääneen emännälleen. Ihmetyksen aiheuttajana on ilmaus *ei onnistuta*, jota Jussin mukaan ei esiinny Etelä-Pohjanmaan murteessa. Omahyväisyys syntyy esimerkissä (1) siitä, että eteläpohjalaiset eivät tarvitse Jussin näkemyksen mukaan kyseistä kiellon ilmaisua, koska eteläpohjalaisilta onnistuu kaikki, ja epäonnistuminen ei ole edes vaihtoehto.

Toinen samantapainen tilanne on, kun Jussin perhe on saanut Helsingistä vieraakseen emännän sukulaisia:

Esimerkki 2:

J: Te ku täällä useen käyttö...

J: Nii joko tootta huomannu mikä meis pohjalaasis on vikana?

Miesvieras Helsingistä: Emme me kyllä ole mitään huomanneet...

J: No mä voin paljastaa notta moomma aiva liian vaatimattomia siihen nähären kuinka hyviä me ollahan!

(Seppälä 2016: 10)

Jussi tiedustelee miespuoliselta vieraalta eteläpohjalaisten ihmisten vikoja, ja kun mies kertoo, ettei ole huomannut mitään, Jussi paljastaa, että vaatimattomuus omasta hyvydestä on pohjalaisten vikana. Eteläpohjalaiset voisivat olla Jussin mielestä vielä paljon itsevarmempia oman paremmuutensa suhteen. Jussin kertoma ”vika” ei todellisuudessa ole varsinainen vika, vaan tapa korostaa omaa itseriittoisuutta; pohjalaiset kehuvat itseään niin vaatimattomasti, vaikka voisivat kehua itseään vieläkin enemmän. Ristiriitaisen ja humoristisen esimerkistä (2) tekee Jussin puheessa ilmenevä oman vaatimattomuuden korostaminen, jonka hän tekee kuitenkin kehuskelemalla.

Jussin omahyväistä luonnetta tai omahyväisiä tekoja koskevat stripit olen erottanut toisistaan ja analysoinut erikseen. Esimerkki (3) valottaa Jussin luonteen ylivertaisuutta muihin nähden.

Esimerkki 3:

M: Mulla ku ei oo vielä kersoja nii minkäläasta se on tulla isäksi?

J: No jokku sanoo notta sitä viksuuntuu ku tuloo vastuu toisesta ihmisestä

J: Mun kohoralla se ei kyllä pirä paikkaansa

J: Ku moon niin viksu nottei viksummaksi voi enää tulla!

(Seppälä 2016: 14)

Make ja Jussi keskusteleivat vanhemmuuden mukanaan tuomista hyödyistä, ja Jussi viittaa neutraalisti siihen, että usein vanhemmuuden sanotaan kasvattavan aikuista monella tapaa. Uusi tilanne opettaa ihmiselle uusia asioita, ja ihminen tulee viisaammaksi näiden asioiden suhteen. Omahyväisyyden puolelle Jussi kuitenkin menee esimerkissä (3), kun hän toteaa, että nämä asiat eivät ole koskeneet häntä. Hän on ollut jo tarpeeksi fiksu, kun lapset ovat syntyneet. Mikään muutos ei kasvata Jussia, sillä hänellä on tiedot joka tilanteeseen, eikä hänen tarvitse opetella uutta. Hän osaa jo.

Jussin omaan toimintaan liittyvää omahyväisyyttä ilmenee, kun Jussi puhuu Köppääselle, joka edustaa Pöyrööt-sarjakuvassa rikasta ja menestynyttä miestä.

Esimerkki 4:

J: Köppäänen moon kyllä sua paree sijoittaja!

Köppääne: Kuinka niin?

J: Sullon rahaa

J: Mutta moon meistä se joka on aina saanu kaikki rahansa sijoitettua!

(Seppälä 2016: 27)

Jussi aloittaa itsensä kehumisen esimerkissä (4) sillä, että on Köppäästäkin parempi sijoittaja, vaikka Köppääsellä onkin rahaa. Jussin perusteluna paremmuudelle on, että hän on heistä kahdesta ainoa, joka on saanut aina kaikki rahansa sijoitettua. Jussin käyttämän *sijoittaa*-verbin merkitys on kuitenkin eri kuin Köppääsen. Jussi sijoittaa ostamalla erinäisiä palveluja ja tavaroita, kun Köppäänen 'käyttää rahaa taloudellisen hyötymisen toivossa' (KS). Jussi kerskailee toisin sanoen sillä, että saa aina kaikki rahansa tuhlettua, kun taas Köppäänen ei heti kuluta rahojaan, vaan sijoittaa ne asiantuntemuksensa avulla.

4.2 Suorapuheisuus

Suorapuheisuus on toiseksi yleisin luonteenpiirre, joka kielellisesti välittyi albumin stripeistä. Se mainittiin myös Zimmerbauerin (2002: 40) tutkimuksen ulkoisessa kuvassa. Suorapuheisuus on tyypillinen eteläpohjalaisiin liitetty ominaisuus, mutta ei aina niin imarteleva. Suoraan puhuminen saa ihmisen vaikuttamaan toisinaan tylyltä, vaikka se ei olisi viestinnän tarkoitus. Toisaalta suorapuheisuus yhdistyy monen mielessä rehellisyyteen, ja sanat mainitaan toisiinsa liittyvinä myös Synonymisanakirjassa (SS). Jaottelin suorapuheisuuden kolmeen tyyppiin sen perusteella, mitä suorapuheisuus koskee. Tyypit ovat 1) mielipiteen sanominen toisesta kaunistelematta, 2) asian oikean laidan toteaminen käytännöllisesti ja 3) oman mielipiteen sanominen kuulostaen tyhmältä.

Ensimmäistä tyyppiä kuvaa esimerkki (5), jossa Jussi kertoo mielipiteensä toisesta henkilöstä, yleensä Makesta.

Esimerkki 5:

J: Tämön kyllä kätevää ku netistä näköö kaikki ohjelmat jäläkikätehen

J: Ei tartte elää aivan ajan hermolla

J: Vähä samahanlaih in ku tuan sun pukeutumistyylin kans

(Seppälä 2016: 40)

Jussi ja Make istuvat tietokoneen ääressä katsomassa aiemmin televisiosta tullutta ohjelmaa. Puheenaiheena on nykyajan helppous ja se, ettei aina tarvitse istua television ääressä silloin kun jokin mielenkiintoinen ohjelma tulee. Jussin mielessä tällainen ohjelmien odotus on *ajan hermolla elämistä*, ja tästä ilmauksesta hänen mieleensä tulee Maken pukeutuminen. Jussin mielestä Make ei pukeutumisellaan osoita olevansa tietoinen nyky muodista, vaan pukeutuu vanhanaikaisesti.

Toista suorapuheisuuden tyyppiä kuvaa esimerkki (6). Tälle tyyppille on tavallista, että niissä tapahtuvat asiat koskevat aivan arkisia asioita ja tapahtumia, joita eteläpohjalainen ei lähde paisuttelemaan eikä vatvomaan, vaan toteaa käytännöllisyyttä korostaen asioiden laidan.

Esimerkki 6:

E: Ny se hajos

E: No onneksi sirpalehet tarkoottaa onnia

J: Kyllä ne yleensä tarkoottaa vaa uuren ostamista

(Seppälä 2016: 22)

Emännältä putoaa yksi lasi pöydältä, ja hän tulkitsee vanhaa sanontaa, jonka mukaan sirpaleet tietävät onnea. Jussi voisi lähteä tähän sanontaan mukaan tai päivitellä rikki mennyttä lasia.

Hän ei kuitenkaan tee niin, vaan toteaa käytännöllisesti, että jos lasi menee rikki, tilalle ostetaan yleensä uusi.

Kolmatta suorapuheisuuden tyyppiä kuvaavat esimerkit (7) ja (8). Tälle tyyppille on yleistä, että niissä eteläpohjalainen vaikuttaa tyhmältä, mielikuvituksettomalta ja tilannetajuttomalta, koska vastaus toisen henkilöahmon kommenttiin on ensimmäiseksi mieleen tullut asia, vaikka se olisi tilanteeseen sopimaton.

Esimerkki 7:

E: Voi kuinka ihania kukkia!
 E: Tiäräkkö mitään näin huumaavaa tuoksua?
 J: No valakosipuliröyhtääsy on tiätysti yks!
 (Seppälä 2016: 48)

Esimerkki 8:

Miesvieras Helsingistä: Suomalainen talvimaisema on kyllä ihana!
 Naisvieras Helsingistä: Sitä sanotaan että lumi on kuin vaippa!
 J: No ny ainaki ku son tuallaasta ruskiaa ja kuraasta!
 (Seppälä 2016: 48)

Esimerkissä (7) emäntä ihastelee kukkia ja niiden tuoksua ja kysyy Jussilta, tietääkö tämä vastaavia tuoksujia. Jussi kiinnittää huomionsa *huumaavaa*-sanaan ja vastaa valkosipuliröyhtäisyn olevan sellainen. Emännän kysymys vastaavasta tuoksusta on jopa hieman retorinen, eikä siihen tarvitsi vastata kuin joko myöntäen tai kieltäen. Jussi ei tätä kuitenkaan ymmärrä, vaan vastaa ensimmäisenä mieleen tulleen huumaavan tuoksun, joka ei kuitenkaan ole huumaavuudessaan samantyylinen kukkien tuoksun kanssa.

Kahdeksannessa esimerkissä vieraat Helsingistä ihastelevat suomalaista talvimaisemaa. Naisvieras vertaa sitä vaippaan, jolla hän tarkoittaa maata peittävää valkoista ja puhdasta lumivaippaa. Jussi tulkitsee *vaippa* -sanana konkreettisemmin ja viittaa oman kommenttinsa *ruskiaa* ja *kuraista* sanavalinnoilla yleisimmin tunnettuun ja sanakirjassakin ensimmäiseksi esitettyyn *vaippa* -sanana merkitykseen: 'ulosteen ja virtsan keräämistä varten (vauvaikäisillä) lapsilla ja pidätyskyvyttömällä aikuisilla pidettävä imukykyinen side, taitos tms. suoja' (KS).

4.3 Itsepäisyys

Kolmantena luonteenpiirteenä sarjakuvasta nousi esiin itsepäisyys. Zimmerbauerin tutkimuksessa itsepäisyys oli mainittu niin ulkoisessa kuin sisäisessä kuvassa. Sisäisessä kuvassa se kuului ihmisten huonoina pitämiin ominaisuuksiin. (Zimmerbauer 2002: 40, 58–59.) Itsepäisyys saa eteläpohjalaisen vaikuttamaan joskus vanhanaikaiselta, sillä itsepäisyyden vuoksi ihmiset tekevät asiat niin kuin ne on aina tehty, eikä muutoksiin ole syytä. Toisaalta itsepäisyys kertoo luottamuksesta itseän ja omaan toimintaan; näin olen tehnyt ja se on toiminut ennenkin hyvin, miksi siis muuttaa hyväksi koettua tapaa.

Annan aineistossa ilmenneestä itsepäisyydestä kaksi esimerkkiä, jotka kuvaavat hieman erilaista itsepäisyyttä. Esimerkki (9) tarjoaa näkökulman Jussin itsepäisyyteen, kun häntä arvostellaan, mutta hän ei koe tarvetta muuttua.

Esimerkki 9:

E: Luulis notta säki joskus kasvaasit aikuuseksi!
 J: Moon armeijan aiijoosta menny jo pari senttiä kasahan
 J: Notta sitä kasvua on varmahan turha enää orotella
 (Seppälä 2016: 16)

Jussi pelaa pelikonsolilla, jolloin emäntä esittää toiveen, että Jussi kasvaisi joskus aikuiseksi. Emännän toiveena on henkinen kasvu, mutta Jussi käyttää *kasvaa*-verbin toista tulkintaa: 'kehittyä suuremmaksi, pitemmäksi, varttua' (KS), jolloin hän ei koe, että voisi kasvaa enää yhtään enempää, koska on mennyt jo nytkin kasaan. Jussi tulkitsee tilanteessa *kasvaa*-verbin merkityksen väärin, jolloin hän osoittaa tietynlaista itsepäisyyttä; mistään henkisestä kasvusta on turha puhua, koska fyysinen kasvukin on jo loppunut.

Esimerkki (10) puolestaan valottaa Jussin romanttista puolta.

Esimerkki 10:

J: Emäntä inhuaa kaikkia ötököötä
 J: Moon ollu huumaavaanen sen asian suhtehen
 J: Enkä oo ikänä ostanu sille kukkia nottei niiren joukos vaan tulisi mitään karpäsiä!
 (Seppälä 2016:68)

Jussi kertoo Makelle, kuinka on huomionnut emännän inhon karpäsiä kohtaan; hän ei ole ikinä ostanut emännälle kukkia, jottei niiden joukossa olisi vain tullut mitään hyönteisiä. Itsepäisyys ilmenee siinä, että Jussi on verhonnut oman haluttomuutensa osoittaa romanttisia eleitä siihen, että hän ajattelee vain emännän parasta. Luultavasti suurempi harmi on se, ettei kukkia

ikinä tule kuin se, että niiden joukossa saattaisi tulla muutama kärpänen. Eteläpohjalainen mies ei osta kukkia, ja syy on emännän.

4.4. Huumorin keinot luonteenpiirteiden kuvauksessa

Luonteenpiirteitä tarkastellessani havaitsin, että niitä tuotetaan aineistossa paljolti käyttäen apuna huumoria. Sinänsä jo murteen käyttö tuo hauskuutta sarjakuvaan, sillä sen sanotaan olevan yksi huumorin välikappaleista (Mantila 2004: 336). Koska huumori nousi näin selvästi esille aineistosta, tulin analysoimaan sitä lyhyesti seuraavaksi. Koko sarjakuvan humoristiisuus lähtee liikkeelle jo sarjakuvan nimestä. *Pöyrööt* on eteläpohjalainen murrekana, jonka yksikkömuoto *Pöyröö* tarkoittaa hölmöä tai yksinkertaista (Pöyrööt.fi).

Käytän huumorin analysoinnin apuna Arthur Asa Bergerin (1998) huumorin keinojen ja tekniikoiden typologista listausta, jota myös Maria Laakso (2014) on hyödyntänyt väitöskirjassaan tutkiessaan monitasoista huumoria ja kaksoisyleisön puhuttelua muutamassa Kari Hottakaisen teoksessa. Berger esittelee teoksessaan *An Anatomy of Humour* (1998) neljä luokkaa, johon hän on jakanut huumorin keinot. Nämä neljä luokkaa ovat kieli, logiikka, identiteetti ja toiminta (Berger 1998: 17-18). Keskityn omassa analyysissäni kielen luokkaan, mutta tarpeen vaatiessa käytän apuna myös identiteetin luokkaa, sillä kuten Laaksokin (2014: 35) väitöskirjassaan toteaa, luokat eivät ole selvärajaisia, vaan usein huumorin keinot sopivat useaan luokkaan yhtä aikaa.

Kielellisen huumorin yksi alaluokka on Bergerin luokituksen mukaan sanaleikit. Sanakirjassa *sanaleikki* määritellään seuraavasti: 'leikillinen, vitsikäs ilmaus, joka perustuu monimerkityksisiin tai samanasuisiin mutta erimerkityksisiin sanoihin' (KS). Sanaleikkejä käytetään paljon henkilöhahmojen kuvauksessa tuottamaan huumoria. Esimerkki (11) antaa kuvan sanan monimerkityksellisyydestä syntyneestä huumorista.

Esimerkki 11:

E: Tootta taas myähäs!
 J: Eipähän olla!
 J: Moomma ku lampahat
 J: Me tuumma ku keritähän!
 (Seppälä 2016: 44)

Emäntä moittii Jussia ja Makea myöhästymisestä, mutta Jussi ei piittaa moitteesta, vaan kommentoi, että he ovat kuin lampaat ja tulevat kun tulevat. Huumori ja vertaus lampaisiin syntyy Jussin käyttämästä sanasta *keritä*, jolla on sanakirjan mukaan kaksi eri merkitystä: 1)

'voida tehdä jotakin ajan riittävyyden vuoksi, tehdä jotakin jossakin ajassa, johonkin mennessä, ehtiä' 2) 'leikata karvoja, vars. villaa lampaista' (KS). Emännän ja Jussin puheen sisällöt eivät kohtaa vuorovaikutustilanteessa, koska emännän moitteeseen assosioituva *keritä* -sanan merkitys ei ole se, mitä Jussi tarkoittaa. *Me tuumma ku keritähän* on kyllä sopiva lausahdus emännän nuhteeseen, mutta *keritä* -sanan eri merkitykset tarjoavat useamman tulkinnan, ja Jussin tulkinnan asiasta paljastaa vertaus lampaisiin.

Useissa albumin stripeissä huumorin viljelijänä on Jussi. Hän on myös se, joka vitsailee itse omasta ulkonäöstään tai luonteestaan. Näissäkin humoristissa kuvauksissa itsestään Jussi synnyttää huumoria sanaleikkien avulla, mutta metaforisesti.

Esimerkki 13:

E: Kuinka sulle voi aina maistua nuan rasvaanen ruoka?

J: No ku mullon nii isoo ja vanaha kones

J: Notta se syä palio öljyä!

(Seppälä 2016: 58)

Esimerkki 14:

J: Ooksä huamannu notta ihmiset eroaa nykyää palio helepommin ku ennen?

J: Onneksi sun on vaikia laittaa meikaläistä kiärrätykseen

J: Moon kumminki vähä enemmän tällaanen ongelmajätetyyppinen miäs

(Seppälä 2016: 40)

Esimerkissä (13) Jussi vertaa itseään metaforisesti isoon ja vanhaan koneeseen, mistä stripin huumori syntyy. Jussi on siis kuin tuo kone, jonka kunnossa pitämiseen tarvitaan paljon öljyä, eli Jussin tapauksessa rasvaista ruokaa. Liittäessään itseensä koneen ominaisuuksia Jussi vitsailee omasta isokokoisuudestaan kääntäen sen huumoriksi, eikä ole emännän lauseessa ilmevästä pienestä moitteesta huolissaan. Esimerkissä (14) on myös metaforisuutta. Jussi pohtii ääneen emännälle suuria avioerotilastoja. Itseään lohduttaakseen ja huumoria viljelläkseen, hän vertaa itseään ongelmajätteeseen, jota on vaikea kierrättää. Jussi siis myöntää, ettei hän ole kovin helppo ihminen, mutta koska hän on ongelmajätettä, emännän on vaikea laittaa häntä kiertoon eli erota hänestä.

Huumoria voidaan katsoa näissä kahdessa esimerkissä myös identiteetin keinojen kautta. Molemmissa esimerkeissä huumori syntyy siitä, että Jussi tekee itsestään metaforan avulla karikatyyrin. Esimerkissä (13) karikatyyri syntyy Jussin kehon koosta, jota hän vertaa isoon koneeseen. Tällöin lukijalle piirtyy kuva isokokoisesta miehestä, jonka suupielessä on rasvatahroja merkinä maittavasta ruuasta. Esimerkissä (14) karikatyyri ei ole niin selvä, mutta Jussin vertaus ongelmajätteeseen saa lukijan kuvittelemaan vaikealuonteisen henkilön, josta on hankala päästä eroon, vaikka yrittäisi.

Aivan kaikki aineiston huumori ei liity hahmojen luonteenkuvaukseen, vaan joukossa on puhdasta kielellä leikittelyä, erityisesti juuri sanaleikkien avulla. Annan tällaisesta huumorista kaksi esimerkkiä.

Esimerkki 12:

J: No nii Leijonat lätyä reppuhun!

J: Vähän niinku Yli-Sakian äitee

J: Vaikka se laittaaki sulle yleensä reppuhun kropsua
(Seppälä 2016: 61)

Esimerkki 13:

J: Yli-Sakia alakaa harrastamahan hiihtoa.

J: Aattelimme notta solis poikamiähelle sopivaa hommaa

J: Päämatkana Makella on naisten takaa-ajo!

(Seppälä 2016: 45)

Esimerkissä (12) Jussi ja Make katsovat Suomen jääkiekkomaajoukkueen eli Leijonien edesottamuksia, ja Jussi kannustaa pelaajia maalintekoon. Jääkiekkoa eli pelivälinettä sanotaan, varsinkin puhekielessä, lätyksi ja maalia, johon peliväline olisi saatava, repuksi. Jussi tulkitsee idiomit konkreettisesti, jolloin hänelle tulee mieleen Maken äiti. Äidillä on usein tapana laittaa pojalleen evääksi mukaan eteläpohjalaista perinneruokaa, uunissa paistettua pannukakkua eli kropsua, joka tässä esimerkissä vertautuu lätyyn. Lukijalta vaaditaan humoristisuuden tunnistamiseksi idiomien konkreettisten tulkintavastineiden ja murteellisten muotojen tunnistamista.

Esimerkissä (13) Jussi ja Make ovat urheilukaupassa ostamassa Makelle suksia. Myyjä on myös paikalla, ja Jussi alkaa perustella, miksi Make on valinnut juuri hiihdon harrastukseksi. Huumori syntyy siitä, että naisten takaa-ajo on oikea ammattilaishiittäjien hiihtämä matka ja kuvaa yhtä kilpailumuotoa, mutta koska Make on poikamies, on hänenkin päämatkansa *naisten takaa-ajo*. Tosin takaa-ajon konkreettisemmässä merkityksessä: 'ajaa takaa, jahdata' (KS, SS). Lukijalle tarjoillaan humoristista tulkintaa siinäkin mielessä, että koska Make on sukupuoleltaan mies, ei hänellä olisi edes laillisesti mahdollisuutta osallistua kyseiseen urheilukilpailuun.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Pohdinta ja johtopäätökset

Tuoreessa tutkimuksessa *Sittenkin samanlaisia?* on selvitetty suomalaisten identiteettiin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksesta selviää, että Etelä-Pohjanmaan oman identiteetin arvioidaan säilyneen vahvempana kuin minkään muun Suomen alueellisen identiteetin. Etelä-Pohjanmaalla asuvista 75% kokee kuuluvansa eteläpohjalaiseen heimoon. (Pitkänen & Westinen 2018: 40.) Tulos ja luku kertovat, että alueellinen identiteetti koetaan vahvana osana omaa identiteettiä Etelä-Pohjanmaalla. Yhden alueen vahva identiteetti luo kuitenkin vaaran, että sen asukkaita kuvaillessa sorrutaan stereotyyppisiin näkökulmiin. Tutkimukseni tavoitteena olikin selvittää, mitä tyyppisiä, osin jopa stereotypisia, eteläpohjalaisiin ihmisiin liitettyjä luonteenpiirteitä hyödynnetään henkilöhahmojen kuvauksessa muresarjakuva-albumissa *Pohojammaalta kotoosin*. Lisäksi tutkin, miten sarjakuva-albumissa on käytetty apuna huumoria hahmojen luonteenkuvauksessa.

Tutkimuksessani hyödynnetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, ja analysoimani luonteenpiirteet valitsin Kaj Zimmerbauerin (2002) *Etelä-Pohjanmaan imago* -mielikuvatutkimuksen avulla. Zimmerbauer oli tutkimuksessaan selvittänyt muun muassa Etelä-Pohjanmaan ulkoista ja sisäistä kuvaa, ja näiden vastausten perusteella pystyin valitsemaan joukon luonteenpiirteitä, joita kielellisesti lähdin analysoimaan. Nämä luonteenpiirteet olivat yritteliäisyys, rehellisyys, suorapuheisuus, itsepäisyys, kateellisuus, uhoavuus ja omahyväisyys. Huumorin analysoinnin apuna käytin Arthur Asa Bergerin (1998) *An Anatomy of Humour*-teoksessa esitettyä huumorin keinojen nelijakoa. Berger on jakanut huumorin keinot kieleen, logiikkaan, identiteettiin ja toimintaan (Berger 1998: 17–18). Näistä neljästä luokasta valitsin tutkimukseeni sopivimmat, kielen ja identiteetin, joita lähdin tarkemmin analysoimaan.

Analyysin perusteella *Pohojammaalta kotoosin* -sarjakuva-albumin henkilöiden kuvauksessa nousi kielellisesti esiin kolme luonteenpiirrettä seitsemästä. Nämä luonteenpiirteet ovat omahyväisyys, suorapuheisuus sekä itsepäisyys. Omahyväisyys liittyi yleisesti eteläpohjalaisien ihmisten ylivertaisuuteen tai sitten sarjakuvan päähenkilön Jussin omaan luonteeseen tai käyttäytymiseen. Suorapuheisuus ilmeni kolmella tavalla. Ensinnäkin toiset henkilöhahmot saivat kuulla Jussin rehellisen mielipiteen asiasta kuin asiasta. Toisekseen arkisiin asioihin suhtauduttiin käytännöllisesti, ja kolmanneksi suorapuheisuudella Jussi toi itsestään esiin eimarteleavan kuvan, kun hän laukoi totuuksia tilanteissa, joihin kaunopuheisempi puhetyyli

olisi sopinut paremmin. Itsepäisyys ilmeni Jussin haluttomuutena kasvaa henkisesti sekä jättämällä väliin romanttisia asioita vedoten emännän inhoon hyönteisiä kohtaan.

Jos vertaan saamiani tuloksia Zimmerbauerin tutkimuksen ulkoisen ja sisäisen kuvan vastauksiin, niin Zimmerbauerin ulkoisen kuvan tuloksissa mainittiin suorapuheisuus, itsepäisyys ja leveä ittetietoisuus, joka yhdistyy aineistostani ilmenevään omahyväisyyteen (Zimmerbauer 2002: 41). Sisäisessä kuvassa mainitut ja aineistosta esiin nousevat itsepäisyys ja omahyväisyys oli mainittu sisäisessä kuvassa huonoina puolina. Omahyväisyys jopa suurta haittaa tuottavana. (mts. 58-59.) Yhtenä hyvänä piirteenä oli Zimmerbauerin tutkimuksen sisäisessä kuvassa mainittu ihmisten rehellisyys (mts. 56), johon sarjakuvasta esiin noussut suorapuheisuus läheisesti liittyy. Vertailu osoittaa mielenkiintoisesti sen, kuinka sarjakuvasta esiin nousevat luonteenpiirteet eivät ole edes samalla alueella asuvien mielestä niitä hyvinä pidettyjä eteläpohjalaisten ihmisten ominaisuuksia. Piirteet ovat kuitenkin sellaisia, jotka ulkopaikkakuntalaiset mieltävät liittyvän vahvasti eteläpohjalaisiin. Miksi tekijät ovat sitten halunneet nostaa esille, osin jopa haitallisina pidettyjä, luonteenpiirteitä? Selitys löytyy sarjakuvan funktiosta; sen on tarkoitus viihdyttää ja usein sarjakuvassa huumori syntyy juuri karikatyyrisistä hahmoista ja heidän stereotyyppisestä olemuksestaan tai käyttäytymisestään.

Yksi keino rakentaa huumoria aineistossa oli, kun Jussi teki itsestään pilaa vertaamalla itseään metaforisesti muun muassa isoon ja vanhaan koneeseen tai ongelmajätteeseen (kts. esimerkit 13 ja 14). Näin hän teki itsestään karikatyyrisen hahmon kiinnittämällä huomion yhteen näkyvään tai henkiseen ominaisuuteen itsessään. Karikatyyri on Bergerin (1998: 17–18) huumorin keinojen jaottelussa yksi identiteetti-alueen alakohdista.

Karikatyyrinen ja stereotyyppinen kuvaus tekevät sarjakuvien huumorista monisäikeisen ilmiön: kulttuurin näkökulmasta onkin mielenkiintoista selvittää, miten ja missä yhteydessä stereotyypit esitetään, kuka tulkitsee niitä ja minkälaisessa kontekstissa (Herkman 1998: 40). Pöyrööt-sarjakuvien kohdalla on otettava huomioon se, että sarjakuvien käsikirjoittaja on itse eteläpohjalaislähtöinen, ja kohdeyleisö on pääasiassa Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien alueella asuvat. Tällöin valittu henkilöhaamojen esitystapa voi kummuta itselleen nauramisen mahdollisuutena, ja osin jopa kriittisenä mahdollisuutena pohtia omaa identiteettiä. Sarjakuvat eivät Herkmanin (mts. 10) mukaan elä tyhjiössä, vaan niiden merkitykset muodostuvat aina suhteessa johonkin aikaan, paikkaan, sosiaaliseen tilaan ja kulttuuriseen kontekstiin.

Kielen tarkastelun näkökulmasta huumoria synnytettiin luonteenpiirteitä kuvatessa paljolti kielellisen leikittelyn kautta. Peilattuna aikaisempaan tutkimukseen on tulos yhdenmukainen, sillä omien tulosteni mukaan sanaleikit olivat henkilöhaamoille ominaista kielenkäyt-

töä, ja sanaleikit synnytettiin pitkälti hyödyntämällä sanojen monimerkityksisyyttä. Vileniuksen (2010) gradun tulosten perusteella Fingerpori-sarjakuvassa huumori rakentuu kielellisestä leikittelystä, tarkemmin monitulkintaisista ilmauksista. Suurin osa tästä leikittelystä perustuu yksittäisten sanojen polysemiaan tai homonymiaan. (Vilenius 2010: 94–95.) Vileniuksen tulosten kanssa samaan lopputulokseen oli tullut myös Hakala (2012), joka hänkin tutki Fingerpori-sarjakuvaa, mutta pääosin intertekstuaalisuuden näkökulmasta. Vaikka hänen tuloksensa osoittivat, että Fingerporin huumori rakentuu pääosin kielellisestä leikittelystä, on intertekstuaalisuudellakin tärkeä rooli sarjakuvan hauskuudessa. (Hakala 2012: 98–99.)

Intertekstuaalisuus oli myös Ritvasen (2009) pro gradun yksi tutkimustuloksista, kun hän tutki Viivi ja Wagner -sarjakuvien kielellistä leikittelyä. Muita huumorin keinoja sarjakuvassa olivat homonymia, polysemia, äänteiden vaihtaminen toiseen sekä leksikaalinen monitulkintaisuus. (Ritvanen 2009: 72.) Kaikissa kolmessa aiemmassa tutkimuksessa leksikaalinen monitulkintaisuus on ollut yksi suurimmista huumorin keinoista sarjakuvissa. Omat tulokseni ovat samansuuntaisia, mikä viittaa siihen, että sarjakuvan kieli lyhydessään ja ytimekkyydessään antaa tilan juuri tällaiselle kielellä leikittelylle.

5.2 Arviointi ja jatkotutkimusideat

Aineistoni oli melko suppea, sillä valitsin tarkasteltavaksi vain yhden kuudesta jo ilmestyneestä Pöyrööt-sarjakuva-albumista. Lisäksi sanomalehdissä ilmestyy päivittäin yksittäisiä strippejä, jotka olisivat oma tutkittava joukkonsa. Tämän vuoksi tutkimukseni ei anna täysin kattavaa kuvaa siitä, miten muissa Pöyrööt-sarjakuva-albumeissa tai lehtien stripeissa henkilöitä kuvataan. Tutkimukseni tarjoaa kuitenkin suuntaviivoja henkilöiden kuvaukseen ja huumorin osuuteen kuvauksessa, koska henkilöt pysyvät koko ajan samoina.

Yksi jatkotutkimusidea onkin analysoida samalla metodilla sanomalehtien strippejä, jolloin aineisto olisi laajempi. Tähän lehtistriippien tutkimukseen voisi yhdistää lukijatutkimusta ja selvittää, tunnistavatko eteläpohjalaiset itsensä sarjakuvasta. Käsikirjoittajan ja kuvittajien haastattelu voisi tuoda syvyyttä siihen, miksi henkilöt on haluttu kuvata niin kuin ne on nyt kuvattu.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi sopi hyvin aineistoni analyysimenetelmäksi, sillä sen avulla sain aiemmista tutkimuksista kehikon omalle työlleni ja sille, mitä tulen aineistosta analysoimaan. Välillä aineiston analysoiminen tuntui haastavalta, koska useampikin luonteenpiirre olisi ollut kielellisesti mahdollinen, esimerkiksi suorapuheisuuden olisi voinut tulkitä myös rehellisyydeksi. Rajatessani analyysia vain kielelliseen analyysiin jätin pois sarjaku-

vasta olennaisen osan, kuvan. Visuaalinen kielioppi olisi joissain tapauksissa voinut syventää analyysiani, mutta silloin tutkielmastani olisi tullut liian laaja. Kuitenkin ainoastaan jo kielen tarkastelu toi selkeitä vastauksia tutkimuskysymyksiini, joten siksi rajaukseni onnistui.

LÄHTEET

- Berger, Arthur Asa 1997: *Narratives in popular culture, media, and everyday life*. California: SAGE Publications, Inc.
- Berger, Arthur Asa 1998/1993: *An Anatomy of Humor*. New Brunswick & New Jersey: Transaction Publishers.
- Hakala, Mikko 2012: *Intertekstuaalisuus huumorin elementtinä Fingerpori-sarjakuvissa*. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/38395> 19.4.2018.
- Hall, Stuart 1999: Me ja muut: diskurssi ja valta. – Lehtonen, Mikko & Herkman Juha (toim.), *Identiteetti* s. 77–139. Tampere: Vastapaino.
- Harrison, Randall P. 1981: *The Cartoon. Communication to the quick*. Beverly Hills & London: Sage Publications.
- Hemmilä, Ilkka 2017: *Pöyröt aikoo valloittaa Japanin. – ”Kysytkö sä pohjalaiselta, pelkääkö se epäonnistuvansa?”* – <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/ihmiset-kulttuuri/p%C3%B6yr%C3%B6t-aikoo-valloittaa-japanin-kysytk%C3%B6-s%C3%A4-pohjalaiselta-pelk%C3%A4%C3%A4k%C3%B6-se-ep%C3%A4onnistuvansa-1.196309> 21.3.2018.
- Herkman, Juha 1998: *Sarjakuvan kieli ja mieli*. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, Kaarlo 1929: *Kansakoulun maantieto ja kotiseutuoppi yksiopettajaisia kouluja varten*. Helsinki: Osa-kyhtiö valistus.
- Hänninen, Ville & Römpötti, Harri 2011: *Päin näköä! 16 suomalaista sarjakuvataiteilijaa*. Helsinki: Like Kustannus
- Inge, Thomas M. 1979: ”The Comics as Culture. Introduction”. – *Journal of Popular Culture*. (12) s. 630–639.
- Joseph, John 2004: *Language and Identity: National, Ethnic, Religious*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kalliokoski, Jyrki 1988: Kuvia murteesta. Juho K. Viljanen Lapin murrekirjailijana. – Pitkänen, Ritva Liisa, Rukunen, Jorma & Kalliokoski, Jyrki (toim.), *Lapinjoen varrelta*. s. 47–62. Helsinki: Castrenianumin laitokset, Suomalais-ugrilainen Seura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2017. – <http://www.kielitoimistonanakirja.fi/> 19.4.2018.
- Laakso, Maria 2014: *Nonsensesta parodiaan, ironiasta kielipeleihin. Monitasoinen huumori ja kaksoisyleisön puhuttelu Kari Hotakaisen Lastenkirjassa, Ritvassa ja Satukirjassa*. Väitöskirja. Tampereen yliopiston kieli-, käännös-, ja kirjallisuustieteiden yksikkö. – <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94838/978-951-44-9347-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 14.3.2018.
- Mantila, Harri 2004: Murre ja identiteetti. – *Virittäjä* (3) s. 322–346. – http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2004_322.pdf 6.2.2018.
- MediaAuditFinland 2017: *LT ja JT Tarkastustilasto 2017*. – <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2018/03/LTtilasto2017.pdf> 4.4.2018.
- Nuolijärvi, Pirkko 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh, Arja (toim.) *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus
- Omoniyi, Tope & White Goodith 2006: *The Sociolinguistics of Identity*. New York: Continuum.
- Paunonen, Heikki 2009: Suomalaisen sosiolingvistiikan ja kielisosiologian näkymiä. – *Virittäjä* (4) s. 557–570. – <https://journal.fi/virittaja/article/view/4222/3939> 19.4.2018.
- Pitkänen, Ville & Westinen, Jussi 2018: *Sittenkin samanlaisia? Tutkimus suomalaisten identiteeteistä*. – http://data.yle.fi/dokumentit/Uutiset/Sittenkin_samanlaisia_net.pdf 4.4.2018.
- Pöyröt.fi 2018: *Hahmot*. – <http://www.poyroot.fi/hahmot/> 4.4.2018.
- Ritvanen, Ranja 2009: *Kielellä leikittely sarjakuvassa Viivi ja Wagner*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/21731> 19.4.2018.
- SS = *Synonyymisanakirja*. Toimittanut Harri Jäppinen. Helsinki: Kielikone Oy. – <https://mot.kielikone.fi/mot/jyu/netmot.exe> 19.4.2018.
- Suvisto, Iina 2004: *Murre runouden kielenä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/11813> 19.4.2018.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Vilenius, Anne Maijastiina 2010: *Minä sulle homonyymit näytän. Kielellinen leikittely Pertti Jarlan Fingerpori-sarjakuvassa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. – <https://www.utupub.fi/handle/10024/62932> 19.4.2018.
- Zimmerbauer, Kaj 2002: *Etelä-Pohjanmaan imago. Maakunnallisten mielikuvien jäljillä*. Seinäjoki: Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Aineistolähteet

Seppälä, Arttu 2016: *Pohojammaalta kotoosin*. Kotka: Avot Design Oy.